OKM / VAPOS

Sivistysvaliokunta 5.9.2023 – K 2/2023 vp Hallituksen vuosikertomus 2022

Ruotsin kieli valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla M 2/2014 vp – EK 54/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonaisselvityksen, jossa tarkastellaan maamme yleistä kielten opiskelun politiikkaa ja miten sitä pitäisi kehittää tulevia kielitaitohaasteita ennakoiden sekä huomioiden yhteiskunnan ja elinkeinoelämän yhä laajentuva ja monipuolistuva vieraiden kielten osaamisen tarve.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama selvityshenkilö Gun Oker-Blom on selvitti ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen ja koulutuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita. Selvityshenkilö luovutti raporttinsa opetusministeri Jussi Saramolle ja valtiosihteeri Tuomo Puumalalle torstaina 11.3.2021. Selvityksen mukaan ruotsinkielistä koulutusta tulee kehittää tavoitteellisesti tulevaisuuden vaatimusten mukaisesti ja yhtäaikaisesti suomenkielisen koulutuksen kanssa. Lähtökohta on, että ruotsinkielisen koulutuksen tulee olla laadukasta ja yhdenvertaisesti saavutettavissa koko koulutuspolun ajan varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen.

Toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelma käynnistettiin vuonna 2022. Kehittämisohjelman toimenpiteillä halutaan vahvistaa toisen kotimaisen kielen, ruotsin ja suomen, opetusta ja oppimista. Ohjelman toteuttaminen on Opetushallituksen vastuulla. Kehittämisohjelmassa laaditaan kattava selvitys kielten opetuksen sekä äidinkielenomaisen opetuksen tilanteesta ja kehittämismahdollisuuksista perus- ja toisella asteella. Selvitys koskee kaikkia kouluissa opetettavia kieliä, mutta toisen kotimaisen kielen osalta tavoitteena on erityisesti tarkastella kielenopetusta oppimäärien näkökulmasta sekä löytää keinoja, joilla kehitetään jatkumoja toisen kotimaisen kielen opiskelulle lukiosta ja ammatillisesta koulutuksesta jatko-opintoihin ja työelämään.

Nykyisen pääministeri Orpon hallitusohjelma mukaan hallitus mahdollistaa kieltenopetuksen ja -opiskelun varhaistamisen, laajentamisen ja monipuolistamisen. Varmistetaan, että kieltenopetukseen on varattu riittävästi tuntiresursseja.

Ammatillisen koulutuksen reformi, toimeenpano ja vaikutusten seuranta HE 39/2017 vp – EV 86/2017 vp

Lausuma 4

Eduskunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ja seuraa sekä sen perusteella arvioi ammatillisen koulutuksen reformin toteutumista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2017 – 2020 laaja-alaisen (n. 60 milj. euroa) ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tukiohjelman. Tukiohjelman kehittämishankkeilla uudistettiin laaja-alaisesti ammatillisen koulutuksen ydinprosesseja ja toimintamalleja reformin tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi.

Ammatillisen koulutuksen rahoitus uudistettiin vaiheittain vuoden 2018 lainsäädännön mukaisesti, viimeisimpänä varainhoitovuodesta 2023 alkaen vaikuttavuusrahoituksen osaksi tuli työelämäpalaute. Poikkeuksena se, että vuonna 2021 voimaan tulleen lain säännöksen perusteella perusrahoituksen osuus vuoden 2018 säännöksen mukaisen 50 prosentin sijasta pidettiin 70 prosentissa ja vastaavasti suoritusrahoituksen osuus 20 prosentissa ja vaikuttavuusasetuksen osuus 10 prosentissa.

Tiedonkeruuta, tilastointia ja seurantaindikaattoreita ylläpidetään ja kehitetään jatkuvasti, jotta voidaan seurata ja arvioida mahdollisimman reaaliaikaisesti 2018 voimaan tulleen lainsäädännön vaikutuksia. Tilastoraportteja julkaistaan opetushallinnon tilastopalvelu Vipusessa. Niiden avulla voidaan seurata mm. koulutuksen alueellista ja kielellistä saavutettavuutta, keskeyttämistä sekä oppi- ja koulutussopimuksena järjestettyyn koulutukseen osallistumista.

Vuonna 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö tarkisti koulutuksen järjestäjien järjestämislupien vähimmäisopiskelijamääriä vuosien 2018 ja 2019 toteumatietojen pohjalta. Tässä yhteydessä arvioitiin myös mm. koulutuksen alueellista saavutettavuutta. Vuonna 2021 rahoitusperusteasetuksella muutettiin rahoituksen perusteena käytettäviä kustannuskertoimia ja kustannusryhmien sisältöjä uusimpia kustannustietoja vastaaviksi.

Tilastokeskuksen kanssa on aloitettu valmistelu tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen- ja jatko-opiskelutietojen saamisesta nykyistä ajantasaisempana ja monipuolisempana rahoitusta ja vaikuttavuuden seurantaan varten. Kansallisen tulorekisterin (Katre) tietojen hyödyntäminen antaa mahdollisuuksia tähän.

Varhaiskasvatuslain uudistus HE 40/ 2018 vp – EV 67/2018 vp

Lausuma 1

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi varhaiskasvatuslain uudistuksen vaikutuksia riittävien varhaiskasvatuspalveluiden yhdenvertaiseen turvaamiseen ja lapsen edun huomioon ottamiseen kaikkialla maassa ja kaikissa väestöryhmissä ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin varhaiskasvatuslain tavoitteiden toteuttamiseksi.

Varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen turvaamiseksi ja lapsen edun vahvistamiseksi on tehty laajasti erilaisia toimia varhaiskasvatuslain (540/2018) voimaan tulon jälkeen. Varhaiskasvatuspalvelujen yhdenvertaiseksi turvaamiseksi varhaiskasvatusikäisten lasten subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus palautettiin kokopäiväiseksi vuoden 2020 elokuun alusta voimaan tulleella lainmuutoksella. Samalla pienennettiin yli kolmevuotiaiden lasten ryhmäkokoa, joka tukee varhaiskasvatuksen laatua. Päiväkodin henkilöstön mitoituksesta poikkeamista (varhaiskasvatuslaki 35 §) tarkennettiin vuonna 2021, jonka jälkeen henkilöstön mitoituksesta ei ole voinut poiketa henkilöstöstä johtuvasta syystä.

Varhaiskasvatuslakiin lisättiin vuonna 2021 pykälät 57 a ja 57 b, joissa säädetään työ- ja virkasuhteisen varhaiskasvatushenkilöstön velvollisuudesta ilmoittaa havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatukseen kohdistuvasta epäkohdasta tai epäkohdan uhasta varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle. Laki tuli voimaan 1.8.2021. Epäkohta tarkoittaa

lainvastaista tilannetta tai menettelyä ja epäkohdan uhka tilannetta, joka esimerkiksi jatkuessaan muuttuisi lainvastaiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti syksyllä 2022 varhaiskasvatuksen ylimmille viranhaltijoille suunnatulla kyselyllä ilmoitusmenettelyn toimeenpanoa kunnissa. Vähän yli puolessa Manner-Suomen kunnista oli tehty epäkohtailmoituksia, yhteensä 1 488 ilmoitusta. Useimmiten epäkohtailmoitus kohdistui puutteisiin henkilöstömitoituksessa tai lapsen tuen toteuttamisessa, lapsen epäasialliseen kohteluun sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaan. Ilmoituksia oli tehty myös varhaiskasvatuksen sisä- ja ulkotilojen turvallisuudesta ja terveellisyydestä, varhaiskasvatuksen toteuttamisesta sekä henkilöstön kelpoisuuksista. Vastaajien mukaan epäkohtiin pystyttiin lähes kaikissa tapauksissa puuttumaan varhaiskasvatuksen toimipaikassa. Yleisimpiä keinoja epäkohtien ratkaisussa olivat henkilöstön kanssa keskustelu, henkilöstön lisääminen, toiminnan uudelleen järjestely, lapsen tukitoimien lisääminen sekä tiloihin liittyvien asioiden saattaminen niistä vastaavien tahojen tietoon. Vastaajien mukaan päiväkodin johtajien (77 %) ja kunnan ylimpien varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden (78 %) työmäärä oli lisääntynyt henkilöstön tekemien ilmoitusten vuoksi lisääntynyt enintään jonkin verran. Viidennes (20 %) vastaajista ilmoitti, että työmäärä ei ollut ilmoitusten tekemisen vuoksi noussut lainkaan. Selvityksen perusteella voidaan arvioida, että henkilöstön ilmoitusvelvollisuus turvaa lapsen oikeuden lainmukaiseen varhaiskasvatukseen sekä vahvistavan lapsen oikeutta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja on alennettu useamman kerran viime vuosina. Viimeisin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain muutos (1365/2022) tuli voimaan 1.3.2023. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettiin korottamalla maksujen perusteena olevia huoltajien tulorajoja 33 prosenttia. Arviolta 30 000 uutta perhettä siirtyi maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin. Lainmuutoksen tavoitteena oli parantaa lapsiperheiden ostovoimaa ja tukea lapsiperheitä elinkustannusten ja sähkön voimakkaan hinnannousun vuoksi. Maksuja alentamalla pyritään myös nostamaan lasten varhaiskasvatuksen osallistumisastetta.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti eri koulutusasteiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat säädettiin velvoittavaksi varhaiskasvatukseen 1.6.2023 alkaen. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) muutos (HE 148/2022 vp, 1192/2022) valmisteltiin oikeusministeriössä. Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli puolestaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) muuttamisen. Yhdenvertaisuuslakiin säädettiin velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksessa (6 a §), velvollisuus puuttua häirintään (14 §) sekä syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeudesta saada hyvitystä varhaiskasvatuksen järjestäjältä (23 §). Tasa-arvolakiin säädettiin velvollisuudesta toteuttaa ja edistää tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa ja toimenpiteistä tasa-arvon edistämiseksi varhaiskasvatuksessa (5 b §), varhaiskasvatuksen järjestäjän velvollisuudesta ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää, tasa-arvovaltuutetun oikeudesta suorittaa tarkastuksia (18 §) ja tasa-arvovaltuutetun ohjauksesta ja neuvonnasta (19 §) sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallasta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat tulee laatia jokaisessa päiväkodissa yhteistyössä henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan yhteinen suunnitelma.

Lasten yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi käynnissä oleva kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on edennyt suunnitellusti. Kokeilu päättyy toukokuussa 2024, jolloin jälkimmäinen tutkimuskohortti (2017 syntyneet lapset) päättävät esiopetuksen. Ensimmäinen tutkimuskohortti on aloittanut syksyllä 2023 perusopetuksen. Kokeilun seurantatutkimuksen väliraportti julkaistiin toukokuussa 2023. Väliraportin mukaan kaksivuotinen esiopetus toteutettiin kunnissa pääosin samoin kuin kyseisen kunnan yksivuotinen esiopetus. Kokeiluryhmissä toiminnan nähtiin kuitenkin olevan suunnitelmallisempaa kuin verrokkiryhmissä. Kokeiluryhmissä oli enemmän varhaiskasvatuksen opettajia kuin verrokkiryhmissä, ja he olivat verrokkiryhmien opettajia useammin tehtäväänsä kelpoisia. Alkumittauksissa havaittiin eroja lasten taitojen ja heidän taustaominaisuuksiensa välillä. Kaikkien tarkasteltujen taitojen ja valmiuksien kohdalla havaittiin merkittäviä eroja vanhempien koulutuksen, tulojen ja syntymämaan sekä lasten syntymäkuukauden ja äidinkielen perusteella. Alkumittausten perusteella ei kuitenkaan voi päätellä, vaikuttaako kaksivuotinen esiopetus eri tavoin erilaisista lähtökohdista tuleviin lapsiin. Kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista saadaan tietoa seurantatutkimuksen valmistuessa vuonna 2025.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuosittain 2020-2023 erityisavustusta varhaiskasvatuksen laatua ja koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin kunnille yhteensä 97 420 837 euroa. Tämä tarveperustainen rahoitus on sittemmin vakiinnutettu osaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain muutos (489/2022) tuli voimaan 1.1.2023. Uuden säännöksen (44 a §) mukaan erityisavustusta voidaan myöntää valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun määrärahan rajoissa neljäksi vuodeksi kerrallaan. Varhaiskasvatuksen osalta hakukelpoisia ovat kunnat, joilla on varhaiskasvatuslain 5 §:n nojalla velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta. Kunnat voivat sisällyttää yksityiset palveluntuottajat hakemukseensa. Rahoituksen myöntämisperusteista ja käyttökohteista säädetään valtioneuvoston asetuksella 948/2022, joka myös tuli voimaan 1.1.2023. Rahoituksen vakiinnuttamisella lisätään erityisavustuksen vaikuttavuutta ja ennakoitavuutta, jotta tasa-arvotoimia pystyttäisiin suunnittelemaan ja ennakoimaan paikallisella tasolla paremmin ja suunnitelmallisemmin. Avustuksella on voinut palkata varhaiskasvatukseen lisähenkilöstöä ja pienentää lapsiryhmiä. Tämä on mahdollistanut muun muassa pienryhmätoimintaa ja lapsen yksilöllisempää huomiointia ja mahdollisiin tuen tarpeisiin vastaamista.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirastot laativat yhdessä valtakunnallisen varhaiskasvatuksen valvontaohjelman varhaiskasvatuksen ohjauksen ja valvonnan yhdenmukaistamiseksi. Vuosina 2020-2022 valvontaohjelman painopisteenä oli henkilöstömitoituksen toteutuminen varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjille osoitettujen kyselyjen mukaan henkilöstömitoitus toteutui kokonaisuudessaan hyvin. Vuosille 2023–2025 valvontaohjelma kohdistuu ilmiöpohjaisen ohjauksen ja neuvonnan ohella myös tarkastuksiin. Valvontaa toteutetaan lakisääteisesti ja tarvittaessa tehdään tarkastuskäyntejä. Painopiste valvontaohjelmassa on uusien lakien toteuttamisen ohjauksessa sekä esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen valvonnassa. Omavalvonnan ohjaus, neuvonta ja valvonta ovat osa valvontaohjelmaa. Valvonnan tuloksia tarkastellaan kaksi kertaa vuodessa aluehallintovirastojen ja Valviran yhteisessä ohjausryhmässä.

Hallituksen käsityksen mukaan asia ei enää anna aihetta lisätoimenpiteisiin.

Lausuma 4

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin siten, että viittomakielisten oikeus saada varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään, joko suomen tai ruotsin viittomakielellä, turvataan.

Aluehallintovirastot selvittivät vuonna 2019, missä laajuudessa viittomakieliset ja kuurojen vanhempien kuulevat lapset (ns. coda-lapset) osallistuivat varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen ja kuinka paljon varhaiskasvatuksessa on viittomakieltä taitavaa henkilöstöä. Tämän selvityksen mukaan varhaiskasvatuksen piirissä viittomakieltä käyttäviä lapsia oli alle 100 lasta ja viittomakielentaitoista henkilöstöä reilut 200.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että kotoperäisten vähemmistökielten, erityisesti saamen kielten, karjalan kielen, romanikielen ja kotimaisten viittomakielten asemaa halutaan vahvistaa. Hallitus selvittää, miten viittomakielisten lasten asemaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa voidaan vahvistaa.

Lausuma 5

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi uudistukseen liittyvän mittavan henkilöstörakenteen muutoksen etenemistä, koulutuspaikkojen riittävyyttä ja valmistuvien määrää pitkän siirtymäkauden aikana sekä sen vaikutuksia varhaiskasvatukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa useita tutkimushankkeita, joilla selvitetään esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajien työmarkkinoita; koulutuksen tuottamaa ammatillista osaamista; työssä jaksamista, työperäistä stressiä ja alanvaihtoa; varhaiskasvatuksen opettajien työuria ja varhaiskasvatuksen opettajaopintoihin ja alaan sitoutumista. Tutkimukset valmistuvat 4/2023 – 12/2004. Tutkimustuloksia hyödynnetään varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen muutoksen seuraamisessa.

Lausuma 6

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto huolehtii varhaiskasvatuksen opettajien koulutustarjonnan tasalaatuisesta ja riittävästä sekä alueellisesti ja kielellisesti tasapainoisesta kohdennuksesta Suomen kaikissa osissa.

Varhaiskasvatuslain valmistelun yhteydessä arvioitiin vuonna 2018 (HE 40/2018), että varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen aloituspaikkamäärän tulisi olla vuodesta 2020 alkaen vuosittain noin tuhat (koulutuksen läpäisyn ollessa 80%), jotta 1.1.2030 voimaan tuleva varhaiskasvatuslain (540/2018) päiväkodin henkilöstön rakennetta koskeva vaatimus (37 §[1]) voidaan täyttää.

[1] 37 § Päiväkodin henkilöstön rakenne: Päiväkodissa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivasta 35 §:ssä tarkoitetusta henkilöstöstä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin

Koulutustavoitteisiin pääsemisen mahdollistamiseksi määrällisiä koulutustavoitteita korotettiin yliopistojen tulossopimuksissa sopimuskaudella 2021–2024, jolloin yliopistojen varhaiskasvatuksen vuosittainen tutkintotavoite nostettiin 855 tutkintoon (2017–2020 vastaava luku oli 590). Koulutustavoitteeseen ja osaamisvajeeseen vastaamiseksi varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksen aloituspaikkoja on lisätty myös tätä varten myönnetyillä lisärahoituksilla. Lisärahoituksella on toteutettu myös nk. *pätevöittäviä* opintoja, eli varhaiskasvatuksen opettajan erilliset kelpoisuuden tuottavat opinnot kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittaneille. Tavoitellut vuosittaiset 1000 aloituspaikkamäärää ovat ylittyneet vuosina 2021–2023, ja ne tulevat ylittymään jo myönnetyillä lisärahoituksilla ainakin vuoteen 2025 asti.

Varhaiskasvatuksen opettajankoulutusta järjestetään seitsemässä yliopistossa: Helsingin yliopistossa, Itä-Suomen yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Oulun yliopistossa, Tampereen yliopistossa, Turun yliopistossa sekä Åbo Akademissa. Åbo Akademissa ja Helsingin yliopistossa järjestetään koulutusta ruotsin kielellä. Saamen kielen ja kulttuurin erityistarpeet huomioivaa varhaiskasvatuksen opettajankoulutusta on rahoitettu hankerahoituksella. Vuonna 2021 Oulun yliopistolle osoitettiin yliopistolain (558/2009) mukaista harkinnanvaraista rahoitusta käytettäviksi vuosina 2022–2025. Rahoituksella toteutetaan tutkinto 23:lle opiskelijalle varhaiskasvatuksen saamenkieliseen opettajankoulutukseen ja seitsemälle opiskelijalle varhaiserityiskasvatuksen saamenkieliseen opettajankoulutukseen, yhteensä 30 aloituspaikkaa.

Vuonna 2022 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi lisärahoitusta Kainuun ja Ylä-Savon osaamistarpeisiin vastaamiseksi vuodelle 2023. Avustuksella järjestetään muun muassa 40 aloituspaikkaa kolmivuotiseen varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen ja 20 aloituspaikkaa kaksivuotiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajan maisterikoulutukseen.

Vuoden 2023 lisätalousarviossa varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen lisäaloituspaikkoihin osoitetulla 6,3 miljoonalla eurolla rahoitettiin kaikkien seitsemän varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavan yliopiston aloituspaikkoja vuosille 2024–2025 yhteensä 360 aloittavalla opiskelijalla. Aloituspaikkoja on tarjolla sekä suomen- että ruotsinkieliseen koulutukseen. Helsingin yliopisto vastaa 240 lisäaloituspaikan toteuttamisesta syksyllä 2024 ja syksyllä 2025 ja Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto sekä Åbo Akademi vastaavat kukin 20 lisäaloituspaikan toteuttamisesta syksyllä 2024.

Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden suoritti yliopistossa vuosina 2020–2022 yhteensä noin 1900 henkilöä ja ammattikorkeakoulussa reilut kaksituhatta henkilöä[2].

kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus.

[2] Varhaiskasvatuslain uudistuksen myötä kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään on lain 26 §:n mukaan vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot, joista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, tai jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. Varhaiskasvatuslain henkilöstöä koskeva siirtymäsäännöksen (540/2018, 75 §) mukaan lain 26 §:n mukaisen varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksen täyttävät myös ne sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi AMK 31.7.2023 mennessä suorittaneet, jotka hyväksyttiin opiskelemaan varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuuden tuottamaa sosionomitutkintoa 1.9.2019 mennessä.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden suoritti ammattikorkeakoulussa samaan aikaan lähes 200 henkilöä[3].

On huomioitava, että keskeisessä roolissa varhaiskasvatuksen alan osaajavajeessa on työelämä. Alan palkkaus, työolot sekä maine ja julkisuuskuva vaikuttavat siihen, hakeutuuko alan koulutuksiin motivoituneita henkilöitä, suoritetaanko opinnot loppuun ja saadaanko työtehtäviin rekrytoitua riittävästi kelpoista henkilöstöä. Nämä seikat vaikuttavat myös siihen, pysyvätkö alalle koulutetut ammattilaiset varhaiskasvatuksen tehtävissä vai hakeutuvatko he jo koulutuksen aikana tai myöhemmin työelämässä muille aloille.

Lausuma 7

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvoston perustamassa varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumissa sovitetaan yhteen sekä suomen- että ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tulevaa ammatillista, ammattikorkeakoulu- ja yliopistokoulutusta. Tavoitteena on kehittää kunkin koulutuksen osaamisalueet ja vahvuudet tunnistavat ja tunnustavat varhaiskasvatuslain tavoitteisiin ja lapsen edun kokonaisarvioon perustuvat uudet koulutus- ja urapolut. Samalla on varmistettava muutoksen aikana ja sen jälkeen varhaiskasvatuksen henkilöstön mahdollisuudet edetä urallaan kattavan ja ajallisesti tehokkaan täydennys- ja jatkokoulutuksen myötä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin ensimmäiselle toimikaudelle ajalle 14.2.2019–31.12.2020. Kehittämisfoorumin laatima koulutusten kehittämisohjelma sisältää yhteensä 22 kehittämisehdotusta liittyen nopeasti muuttuvan toimintaympäristön edellyttämään vahvaan ammatilliseen osaamiseen, työvoimatarpeeseen vastaamiseen ennakoinnilla ja joustavilla koulutuspoluilla, koulutusten välisen yhteistyön kehittämiseen sekä lisäksi varhaiskasvatuksen veto- ja pitovoiman vahvistamiseen koulutusten ja työympäristöjen laatua ja yhteistyötä kehittämällä. Kehittämisehdotusten toimeenpanon edistämiseksi asiantuntijaryhmä laati toimeenpanosuunnitelman. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi asetettiin toiselle toimikaudelleen (VKF II) ajalle 1.11.2021–31.12.2023. Uuden koulutusten kehittämisfoorumin tehtävänä on muun muassa edistää toimeenpanosuunnitelman toteuttamista ja seurantaa. Foorumin loppuraportti kehittämisehdotuksineen julkaistaan alkuvuodesta 2024.

Ylioppilastutkinnon kokeiden rajoituksettomien uusimisien vaikutuksien seuraaminen HE 41/2018 vp – EV 57/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ylioppilastutkinnon kokeiden rajoituksettomien uusimisien vaikutuksia.

Ei täydennettävää.

[3] Varhaiskasvatuslain uudistuksen myötä säädettiin uudesta varhaiskasvatuksen tehtävästä *varhaiskasvatuksen sosionomi* (27 §). Kelpoisuusvaatimuksena tehtävään on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot, joista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, tai sosionomin tutkinto, jota on täydennetty mainituilla opinnoilla.

Ylioppilastutkinnon uusi tutkintorakenne HE 235/2018 vp – EV 242/2018 vp

Lausuma 1 Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi, miten ylioppilastutkinnon uusi rakenne vaikuttaa lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen, ottaen erityisesti huomioon kahta tutkintoa suorittavat opiskelijat ja aikuisopiskelijat, ja antaa siitä sivistysvaliokunnalle selvityksen, kun uudistuksen toimeenpanosta on saatavissa seurantatietoa riittävästi.

Ei täydennettävää.

Lausuma 2 Eduskunta edellyttää, että hallitus harkitsee uuden esityksen tekemistä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisen ja suorittamisen mahdollistamiseksi. Esityksessä tulee ottaa huomioon kansalliskielten asema ja perustuslain vaatimukset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee hallituksen esityksen englanninkielisen ylioppilastutkinnon mahdollistamiseksi pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti.

Paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatusikäisten oikeus vuorohoitoon HE 34/2019 vp – EV 43/2019 vp

Lausuma 1

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää ja selkeyttää kuluvan vaalikauden aikana varhaiskasvatuslain 6 pykälän 3 momentin tarkoittamien lasten, esimerkiksi turvapaikanhakijalasten, varhaiskasvatusoikeuden yhdenvertaisen turvaamisen sekä ryhtyy selvityksen perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin.

Osana pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toimeenpanoa opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus selvittivät keväällä 2020 kuntiin tehdyllä kyselyllä, miten paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten varhaiskasvatus toteutuu. Varhaiskasvatuslakiin ei tehty muutoksia varhaiskasvatusoikeuden osalta. Sen sijaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin lisättiin säännös erityisavustuksesta tilapäistä suojelua hakevien tai saavien, kansainvälistä suojelua hakevien taikka ilman oleskeluoikeutta olevien lasten varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Rahoituslain muutos (884/2022, 46 pykälä) tuli voimaan 1.1.2023. Uuden säännöksen mukaan kunnalle tai kuntayhtymälle voidaan myöntää erityisavustusta sellaisten tilapäistä suojelua hakevien tai saavien, kansainvälistä suojelua hakevien taikka ilman oleskeluoikeutta olevien lasten varhaiskasvatuslain mukaisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen, joilla ei ole kotikuntalain (201/1994) mukaista kotikuntaa, valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun määrärahan mukaisesti. Erityisavustuksia myönnettiin varhaiskasvatuksen järjestäjille yhteensä noin 7 139 000 euroa vuoden 2022 kustannuksiin vuoden 2022 toisen lisätalousarviopäätöksen nojalla. Vastaava avustus on tarkoitettu myöntää kunnille myös vuoden 2023 varhaiskasvatuksen kustannusten korvaamiseksi.

Lausuma 2

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää kuluvan vaalikauden aikana varhaiskasvatusikäisten ja pienten koululaisten vuorohoidon tarpeen ja toteutumisen sekä ryhtyy selvityksen tulosten perusteella tarvittaviin toimiin lainsäädännön muuttamiseksi vuorohoidon palvelun varmistamiseksi.

Varhaiskasvatuksen tietovaranto VARDA:n tietojen mukaan vuonna 2022 vuorohoidossa oli 11 376 lasta eli vajaat viisi prosenttia varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista. Näistä lapsista reilu 100 oli 7-vuotiaita tai sitä vanhempia.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) 13 pykälän mukaan oikeus vuorohoitoon on lapsella, joka tarvitsee sitä vanhemman tai muun huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Lain 1 pykälän mukaan myös pienet koululaiset voivat saada varhaiskasvatusta, mikäli erityiset olosuhteet sitä vaativat. Varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden ulottaminen vuorohoitoon sekä pienille koululaisille edellyttäisi merkittävästi uusia resursseja. Näihin uudistuksiin ei ole suunnattu määrärahoja pääministeri Orpon hallitusohjelmassa.

Oppivelvollisuuden laajentaminen HE 173/2020 vp – EV 218/2020 vp

Lausuma 1

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksen ohella tulee edelleen jatkaa koko koulutuspolun uudistamiseksi ja vahvistamiseksi tähtääviä toimia.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeen loppuraportti (Laadukas toisen asteen koulutus kaikille, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:31) luovutettiin syyskuussa 2022. Edellisessä hallituksen vuosikertomuksessa (2021, liite 3) mainittu luonnos hallituksen esitykseksi toisen asteen koulutuksen kehittämiseksi ei edennyt Eduskuntaan.

Lausuma 2

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksessa hallitus huomioi perusopetuksessa tehostettua tukea, erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea saaneiden oppilaiden oikeudesta tukeen toisella asteella ja nivelvaiheen koulutuksessa.

Ei täydennettävää.

Lausuma 3

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja varmistaa sen, että erityistä tukea tarvitseville ja vammaisille nuorille taataan opintojen kannalta olennaiset tukivälineet.

Lausuma 4

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa sivistysvaliokunnalle selvityksen vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarvitsemien tukipalveluiden saatavuudesta.

Täydennyksenä lausumavastauksiin (3 ja 4) ministeriö toteaa, että selvitys ”Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja oppivelvollisuuden laajentuminen – raportti tukipalveluista toisen asteen koulutuksessa” on julkaistu 19.6.2023 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165040. Sivistysvaliokunnalle on toimitettu selvitys kesäkuussa 2023.

Lausuma 5

Eduskunta edellyttää, että erityistä tukea tarvitsevien ja vammaisten nuorten riittävä toisen asteen koulutuspaikkojen alueellinen saatavuus ja määrä turvataan ja sitä seurataan.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen hakijamäärän kasvu (6 700 hakijaa enemmän keväällä 2022) selittyy pitkälti sillä, että viime vuonna, kun perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin haettiin ensimmäistä kertaa samassa yhteishaussa, osa hakijoista haki epähuomiossa ammatillisen koulutuksen sijasta vaativan erityisen tuen perusteella järjestettävään koulutukseen. Lisäksi ilmeni tekninen virhe Opetushallituksen antamissa tiedoissa. Nyt siihen hakeneiden määrä on vastaavasti laskenut edellisten vuosien tasolle. Vaativana erityisenä tukena järjestettävään koulutukseen haki kevään 2023 yhteishaussa ensisijaisesti 2 500 hakijaa, joista perusopetuksen päättäviä oli 1 020. Aloituspaikkoja oli tarjolla yhteensä 2 360. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa edelleen tiiviisti vaativan erityisen tuen koulutuspaikkojen riittävyyttä oppivelvollisille hakijoille.

Lausuma 6

Eduskunta edellyttää, että opinto-ohjauksen riittävät resurssit turvataan ja niiden saatavuutta seurataan.

Uusi oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ja siihen liittyvät muut lakimuutokset vahvistettiin 30.12.2020, ja laajennettu oppivelvollisuus tuli voimaan syksyllä 2021. Samassa yhteydessä uudistettiin perusopetuksen oppilaanohjausta luomalla uusi tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen malli. Opetushallitus on antanut tähän liittyvän opetussuunnitelman perusteiden päivityksen 9.3.2021 sekä järjestänyt toimeenpanon tueksi useita webinaareja vuosien 2021-2023 aikana sekä julkaissut erillisen käsikirjan perusopetuksen järjestäjille paikallisen toimeenpanon tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti Opetushallitukselle määräaikaisen lisäresurssin toimeenpanon tueksi vuosina 2021-2022. Lisäksi Oikeus oppia – ohjelmassa jaettiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä 3 miljoonan euron avustukset 22 paikalliselle perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämishankkeelle, jotka toteuttivat paikallisia toimeenpano- ja kehittämistoimia. Kehittämishankkeisiin osallistui 96 opetuksen järjestäjää kautta maan. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti kehittämishankkeille kouluttautumista ja verkottumista yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston ohjauksen koulutuksen kanssa. Kehittämistoimet olivat osa laajempaa opinto-ohjauksen kehittämisohjelmaa.

Kansallinen Koulutuksen Arviointineuvosto KARVI toteuttaa arvioinnin, joka kohdistuu oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomiin uusiin tai vahvistettuihin opinto-ohjauksen muotoihin. Arviointi kattaa oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvän opinto-

ohjauksen jatkumon perusopetuksesta aina toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen. Arvioinnin piirissä ovat perusopetus, aikuisten perusopetus, valmentava koulutus, vapaa sivistystyö, ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus. Arvioinnin kohteina ovat ohjauksen kokonaisuuden toteutuminen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisen tukeminen sekä ohjauksen resurssit. Lisäksi arvioinnin kohteina ovat tutkinnon suorittamisaste ja keskeyttämisen ehkäisy (vaikuttavuus) sekä opinto-ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen rooli oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden edistämisessä.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta ei täydennettävää.

Lausuma 7

Eduskunta edellyttää, että oppilaalle tai opiskelijalle, jolla on oppimisvaikeuksia, neuropsykologisia ongelmia tai mielenterveyden haasteita, tulee järjestää riittävä ja tarvittava tuki koko koulutuspolulla mukaan lukien nivelvaiheen koulutus ja että tuen saatavuutta seurataan.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut selvityksiin perustuvan muistion oppimisvaikeuksien, neuropsykiatristen ongelmien ja mielenterveyden haasteista ja tukitoimista, joiden avulla erityisen tuen tarpeisiin vastataan koulutusjatkumona perusopetuksessa, valmentavissa koulutuksissa ja toisen asteen koulutuksissa.

Lausuma 8

Eduskunta edellyttää, että sekä yksilöllisen että yhteisöllisen opiskeluhuollon riittävä määrä ja alueellinen saatavuus turvataan ja sitä seurataan.

Opiskeluhuollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013), perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (714/2018) ja laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Opiskeluhuoltoon sisältyvästä opiskeluterveydenhuollosta säädetään lisäksi Terveydenhuoltolaissa (1326/2019, 17 pykälä) ja valtioneuvoston asetuksessa 338/2011. Oppilashuollon tavoitteena on oppilaiden oppimisen, terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä varhaisen tuen turvaaminen. Oppilashuolto edistää oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä monialaisena yhteistyönä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu on turvattava. Opiskeluhuoltotyö sisältää yhteisöllistä ja yksilökohtaista työtä. Opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstö toteuttaa näitä molempia, yhteisöllistä työtä yhteistyössä oppilaitoksen henkilökunnan kanssa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia muutettiin vuoden 2022 alusta lukien siten, että lakiin sisällytettiin psykologeja ja kuraattoreita koskevat mitoitukset. Yhtä kuraattoria kohti saa olla enintään 670 oppilasta ja yhtä psykologia kohti enintään 780 oppilasta. Psykologien osalta mitoitus tuli voimaan 1.8.2023. Opiskeluhuoltopalvelut siirtyivät sote-uudistuksen myötä

järjestettäväksi hyvinvointialueille ja ne toteutetaan edelleen niin, että palvelut ovat lähipalveluina kouluissa ja oppilaitoksissa opiskelijoiden helposti saavutettavissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi vuosille 2021–2022 yhteensä 9,94 miljoonaa euroa valtionavustusta oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstömitoituksen laajentamisen vaatimiin toimenpiteisiin, erityisesti yhteisöllisen opiskeluhuollon vahvistamiseen esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sekä vuodelle 2023 11,6 miljoonaa euroa yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisten koulutusta järjestäville vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille. Vuodelle 2024 myönnettävä 12,0 miljoonan euron valtionavustus on tarkoitus myöntää vastaavalla tavalla koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten ylläpitäjien hakemuksesta jatkamaan käynnistynyttä yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämistä.

Lausuma 9

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta turvataan tukiopetus myös oppivelvollisille, jotka opiskelevat valmentavassa koulutuksessa, ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että syksyllä 2023 käynnistetään pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukainen laaja Oppimisen tuen kehittämiskokonaisuus, jonka avulla vastataan myös tukiopetuksen edellyttämiin mahdollisiin muutos- ja kehittämistarpeisiin tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa.

Lausuma 10

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta turvataan ammatillisen koulutuksen sekä valmentavan koulutuksen oppivelvollisille oikeus erityisopetukseen.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että syksyllä 2023 käynnistetään pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukainen laaja Oppimisen tuen kehittämiskokonaisuus, jonka avulla turvataan ammatillisen koulutuksen sekä valmentavien koulutusten oppivelvollisille oikeus erityisopetukseen.

Lausuma 11

Eduskunta edellyttää, että ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa opiskelijan oikeutta saada lähiopetusta, valtioneuvoston asetuksella on säädettävä tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa käytettävistä periaatteista ja toteutuneen lähiopetuksen määrää on seurattava.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 pykälän 2 momentin (531/2017, muut. 1218/2020) mukaan perustutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (583/2021) 10 a §:ssä (583/2021) säädetään 1.8.2022 alkaen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 §:n 2 momentissa tarkoitetussa opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa lähtökohtana käytettävästä tuntimäärästä. Asetuksen 10 a §:n 2 momentin mukaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin olla säädettyä suurempi tai pienempi opiskelijan oppimisvalmiuksien tai yksilöllisten valintojen perusteella.

1.8.2022 alkaen on lisäksi muutettu valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia (884/2017, muut. 721/2022) siten, että tieto opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) kirjattavasta opetuksen ja ohjauksen tuntimäärästä tallennetaan myös opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon (eHOKS:iin). Kyseisen lain 9 §:n 3 momentin mukaan tietovarantoon tallennetaan perustutkintokoulutuksessa oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrä tutkinnon osittain tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain. Säännöksessä tarkoitettu opetuksen ja ohjauksen määrä on sama tieto, joka ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentin 7 a kohdan mukaan tulee kirjata opiskelijan HOKS:iin. Kyseisellä muutoksella on mahdollistettu opiskelijan saaman opetuksen ja ohjauksen määrän systemaattinen seuranta.

Lausuma 12

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa uudistuksen vaikutuksia oppilaitosverkostoon ja opiskelupaikkojen saatavuuteen alueellisen tasa-arvon näkökulmasta sekä suurilla kaupunkiseuduilla että harvempaan asutuilla seuduilla.

Täydennyksenä lausumavastaukseen ministeriö toteaa, että toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeen loppuraportti (Laadukas toisen asteen koulutus kaikille, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:31) luovutettiin syyskuussa 2022.

Lausuma 13

Eduskunta edellyttää, että lukiokoulutukseen tulee laatia laatukriteerit, jotta oppivelvollisten oikeus laadukkaaseen lukiokoulutukseen voidaan taata yhdenvertaisesti koko maassa.

Ei täydennettävää.

Lausuma 14

Eduskunta edellyttää, että S2/R2 –opetuksessa olevien tukea ja ohjausta kehitetään ja kielitietoinen opetus otetaan osaksi muuta opetusta. Oppilaitoksissa tulee myös seurata toteutuneita S2/R2 – opetustuntimääriä ja resursointia.

Ei täydennettävää.

Lausuma 15

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksessa huomioidaan kielelliset oikeudet ja että erityishuomiota kiinnitetään pätevien osaajien saamiseen molemmilla kansalliskielillä sekä joustavuuteen ruotsinkielisen tutkintoon valmistavan koulutuksen toteuttamisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus järjestivät 17.5.2022 konferenssin, joka kokosi noin 150 ruotsinkielisen opetuksen ja koulutuksen parissa työskentelevää osallistujaa pohtimaan ruotsinkieliseen koulutuspolkuun liittyviä kysymyksiä. Konferenssin ohjelma rakentui ruotsinkielisen koulutuksen kokonaisselvityksen teemojen ympärille. Konferenssin viesti oli, että tarve kokoontua säännöllisesti keskustelemaan selvityksen seurannasta ja muista ajankohtaisista ruotsinkieliseen koulutuskokonaisuuteen liittyvistä kysymyksistä on ilmeinen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus järjestivät vastaavan konferenssi myös keväällä 2023.

Lausuma 16

Eduskunta edellyttää, että kansanopistojen pitkien linjojen oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien opiskelupaikkojen määrän riittävyys varmistetaan.

Hallitusohjelmassa Vahva ja välittävä Suomi on vahvistettu oppivelvollisille suunnattua kansanopistojen Opistovuosi -koulutusta osoittamalla 3 milj. euroa/vuosi vuodesta 2024 alkaen aloituspaikkojen lisäämiseen. Lisämäärärahalla voidaan rahoittaa noin 580 uutta opiskelijapaikkaa, jolloin opiskelijapaikkamäärä nousee 650:stä noin 1230:een. Tällä toimenpiteellä opiskelupaikkojen riittävyys on varmistettu ja hallituksen käsityksen mukaan lausuma ei anna aihetta lisätoimenpiteisiin.

Lausuma 17

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksessa turvataan jatkossakin soveltavien erikoiskurssien ja opintojaksojen sekä erityisen koulutustehtävän lukioiden ja erikoislinjojen toimintaedellytykset.

Ei täydennettävää.

Lausumat 18

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa oppivelvollisuusuudistukseen varatun rahoituksen riittävyyttä ja ryhtyy toimiin, mikäli se havaitaan riittämättömäksi.

Ei täydennettävää.

Lausuma 19

Eduskunta edellyttää, että kuntia ja koulutuksen järjestäjiä tuetaan ja ohjataan riittävästi ja oikea-aikaisesti lainsäädännön toimeenpanossa. Näiden tehtävien toteuttamiseksi tulee Opetushallitukselle varata riittävät resurssit. ja

Ei täydennettävää.

Lausuma 20

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia ja toisen asteen maksuttomuuden toteutumista seurataan tieteellisen tutkimuksen avulla. Pitkäkestoisen seurannan päämääränä on oltava uudistuksen keskeisten tavoitteiden toteutumisen seuranta. Näitä ovat muun muassa koulutus- ja työllisyysasteen nouseminen sekä koulutuksellisen tasa-arvon kehittymiseen kiinteästi liittyvä lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääntyminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Ei täydennettävää.

Lausuma 21

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksessa huolehditaan myös saamenkielisten mahdollisuudesta saada opetusta omalla äidinkielellään ja edistetään riittävän saamenkielisen opetushenkilöstön saatavuutta.

Ei täydennettävää.

Lausuma 22

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi oppivelvollisuusuudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia laajasti ja ryhtyy tarvittaviin toimiin mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi.

Ei täydennettävää.

HE 148/2021 vp – EV 195/2021 vp - Lapsen tuen toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Lausuma 1

Eduskunta edellyttää, että lapsen tuen toteutumista ja resursointia varhaiskasvatuksessa seurataan ja sen pohjalta lapsen tukea koskevan sääntelyn muutostarpeista tehdään selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2024 loppuun mennessä ja lapsen tuen säännösten kehittämistä jatketaan selvityksen esiintuomien muutostarpeiden pohjalta selkeyttäen mm. tuen portaiden määrittelyä ja kriteereitä sekä inkluusion tarkempaa määrittelyä ja toteuttamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on aloittanut vuoden 2024 loppuun mennessä sivistysvaliokunnalle annettavan selvityksen valmistelun. Selvitys rakentuu tuen toteutumisesta saatavan tilasto- ja tutkimustiedon pohjalta.

Lausuma 2

Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa koko oppimisen tuen järjestelmän kokonaisuudistuksen koko koulutuspolulla varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle, jotta jokainen oppimisvaikeuksia kokeva ja tukea opinnoissaan tarvitseva saa tarvitsemansa tuen jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Edellisellä hallituskaudella toteutettiin varhaiskasvatuslain uudistus lapsen tuen osalta, ja valmisteltiin perusopetuslain uudistusta kartoittamalla ja tunnistamalla tarvittavat muutostarpeet. Varhaiskasvatuksen osalta muutokset tulivat voimaan 1.8.2022. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti tuen uudistamista jatketaan esi- ja perusopetuksen osalta.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti oppimisen tukea selkeytetään ja tuen ketju yhtenäistetään varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Esi- ja perusopetuksen osalta hallitus uudistaa kolmiportaista tukea koskevan lainsäädännön siten, että tavoitteena on turvata riittävä tuki sekä vähentää opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa. Oppimisen tukea on oltava tarjolla yksilöllisesti ja oppilaan tarpeita vastaavasti. Tuen muodot ovat valtakunnallisesti yhtenäiset, selkeät ja monipuoliset. Tarpeellinen pienryhmäopetus sekä erityisluokissa annettava opetus on myös mahdollista. Myös erityisopettajien riittävistä koulutusmääristä tulee huolehtia.

Esi- ja perusopetuksen tuen uudistus toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti varmistamalla oppilaalle hänen tarvitsemansa tukitoimet sekä riittävät henkilöstöresurssit tuen toteuttamiseen. Lisäksi vahvistetaan kaikkien opettajien eriyttämiseen ja tukeen liittyvää osaamista ja yhteistyötä valtakunnallisesti. Tukea koskevat lainsäädännön muutokset valmistellaan siten, että ne voidaan saattaa voimaan vuonna 2025. Uudistukseen on varattu pysyvää rahoitusta.

Oppimisen tuen uudistaminen perustuu edellisellä hallituskaudella tuen uudistamista valmistelleen työryhmän työhön (2020-2022) ja siihen liittyviin selvityksiin, kyselyihin ja kuulemisiin. Työryhmä on loppuraportissaan tunnistanut ja nostanut kattavasti esiin muutostarpeet, joita voimassaolevaan esi- ja perusopetuksen sääntelyyn sisältyy.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman tavoitteena on selkeyttää oppimisen tukea ja yhtenäistää oppimisen tuen ketju varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Toisen asteen koulutuksen osalta laaditaan hallitusohjelman mukaiset esitykset oppimisen tuen yhdenmukaistamisesta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa huomioiden opiskelijoiden ohjauksen kehittäminen. Lisäksi tehdään esitykset tuen tarpeiden varhaisen havaitsemisen ja tuen eri muotojen järjestämisestä toisella asteella. Esityksissä huomioidaan tarvittavan oppimisen tuen ja ohjauksen sekä moniammatillisen tuen turvaaminen opiskelijoille sekä pedagogisten tukitoimien, ohjauksen ja opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen.

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko VNS 1/2021 vp – EK 15/2022 vp

Lausumat 7-9

Valtioneuvosto antoi koulutuspoliittisen selonteon eduskunnalle 8.4.2021. Selonteossa valtioneuvosto loi tilannekuvaa ja linjasi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistä aina 2040-luvulle ulottuen. Selonteossa esitetään koulutuksen ja tutkimuksen tavoitetila sekä tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset, joilla vastataan ja vaikutetaan toimintaympäristön muutostekijöihin ja luodaan merkityksellisen elämän edellytykset kaikille. Koulutuspoliittisessa selonteossa esitettyjä toimenpiteitä on edistetty erilaisina kokonaisuuksina jo edellisellä hallituskaudella ja toimeenpanoa jatketaan pääministeri Orpon hallituskaudella talousarvion sallimissa rajoissa.

7. Osana varhaiskasvatuslainsäädännön ja perusopetuslainsäädännön uudistusta tulee huomioida maksuton varhaiskasvatus, kaksivuotisen esiopetuksen vakinaistaminen, joustava siirtymä ja yhteistyö esi- ja alkuopetuksen välille sekä yhtenäinen tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle; lisäksi lainsäädännön kehittämisessä tulee huomioida osa-aikaisen varhaiskasvatuksen suhdeluvun määrittelyn korjaaminen, varhaiskasvatuksen vuorohoidon saavutettavuus, laadun kehittäminen sekä pienten koululaisten vuorohoidon järjestäminen;

Tällä hallituskaudella pääministeri Orpon ohjelman mukaan pyritään edelleen nostamaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta erityisesti yli 3-vuotiaiden lasten osalta. Erityisiä toimia tulisi suunnata maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisasteen nostamiseksi varhaiskasvatuksessa. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu päättyy keväällä 2024 ja kokeilun päätyttyä hallitus arvioi kokeilun tulokset ja valmistelee jatkotoimet. Seurantatutkimusta on myös tarkoitus jatkaa. Hallitusohjelmassa ei kuitenkaan ole varattu määrärahoja varhaiskasvatuksen kehittämistoimenpiteisiin.

8. Hallitus valmistelee kokonaisvaltaisen ja tavoitteellisen toimenpideohjelman, jolla varmistetaan jokaisen oppilaan perusopetuksen aikana vaadittavien perustaitojen (lukutaito, kirjoittaminen, laskeminen) oppiminen;

Perusopetuksen osalta tällä hallituskaudella keskitytään perustaitojen ja -valmiuksien parantamiseen. Jokaisella peruskoulun päättävällä nuorella on oltava riittävät perustiedot ja -taidot toisen asteen opintoihin. Oppilailla ja opettajilla on oltava työrauha keskittyä oppimiseen ja opettamiseen.

Hallitus panostaa perustaitojen oppimiseen niin, että jokainen oppilas oppisi paremmin perustaidot: lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen ja että oppimistulokset paranisivat.

Tämä toteutetaan siten, että hallitus lisää perusopetuksen vähimmäistuntimäärää 2–3 vuosiviikkotunnilla. Samalla perusopetuksen opetussuunnitelmaa ei kuitenkaan laajenneta vastaavasti. Nämä lisätunnit antavat lisää aikaa käydä läpi nykyiset valtakunnalliset tavoite ja sisällöt sekä auttavat tuomaan työrauhaa opettajille ja oppilaille. Lisäykset kohdennetaan

erityisesti perusopetuksen alaluokille vahvistaen erityisesti luku-, kirjoitus- ja laskutaidon opettamista. Perustaitojen hallinta on edellytys myöhemmälle oppimisen kerryttämiselle.

9. Hallitus jatkaa toimia koulutuksen tasa-arvon parantamiseksi ja segregaation vähentämiseksi sekä maahanmuuttajien koulutuspolkujen vahvistamiseksi; toimissa pyritään purkamaan sukupuolen mukaan vahvasti jakautuneita oppimistuloksia ja koulutusvalintoja sekä vähentämään lasten kotitaustan vaikutusta oppimistuloksiin;

Tarveperusteisen rahoituksen (ns. ”tasa-arvoraha”) myöntämistä jatketaan myös pääministeri Orpon hallituskaudella. Avustuksella vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa kohdentamalla tukea niille päiväkodeille ja kouluille, jotka sijaitsevat sosioekonomisesti huono-osaisemmilla alueilla, vahvistetaan laadukkaiden oppimistulosten saavuttamista ja hyvinvointia ja pienennetään lapsi- ja opetusryhmäkokoja. Rahoituksen tarkoitus on vahvistaa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen laatua, tasoittaa oppimiseroja ja ehkäistä segregaatiota. Avustuksella on mahdollista palkata lisää opettajia ja avustajia. Tasa-arvorahoituksen myötä lapsi- ja opetusryhmät pienenevät, jolloin opettajalla riittää enemmän yksilöllistä aikaa jokaiselle lapselle ja oppilaalle. Näin vahvistetaan varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen laatua ja tasoitetaan oppimiseroja. Tarveperusteinen rahoitus vakiinnutettiin osaksi lainsäädäntöä lisäämällä lakiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta säännös erityisavustuksesta varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin. Laki astui voimaan 1.1.2023. Erityisavustuksen toteutumisesta ja sen määrästä päätetään kuitenkin erikseen valtion talousarviossa.

Lausuma 10

Lukiokoulutuksella ja ammatillisella koulutuksella on oltava tulevaisuudessakin erilliset rahoitus-, ohjaus- ja järjestämislainsäädäntönsä, jotka huomioivat koulutusmuotojen erilaiset tavoitteet ja tehtävät; lainsäädännön ja rahoituksen tulee mahdollistaa ja kannustaa koulutusmuotojen väliseen yhteistyöhön; koulutusmuotojen välillä yhteistyötä voidaan tehdä silloin kun se on tarkoituksenmukaista työelämän ja muihin osaamistarpeisiin vastaamiseksi ja parantaa opiskelijan valinnanmahdollisuuksia molemmilla kansalliskielillä.

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen lainsäädäntöjä, rahoitusta ja tavoitteita kehitetään omina kokonaisuuksinaan. Koulutusmuotojen välistä yhteistyötä toteutetaan mm. paikallisella tasolla koulutuksen järjestäjien välillä ottaen huomioon paikalliset tavoitteet ja olosuhteet.

Ei täydennettävää

Lausuma 12

Hallitus huolehtii koulutuksen saavutettavuudesta ja siitä, että tarvittava määrä osaajia on saatavilla joka puolella Suomea kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi, huomioiden molemmat kansalliskielet

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa jatkuvasti sekä valtakunnallista että alueellista kohtaantoa. Koulutuksen järjestämisen edellytykset tulevat seuraavan kymmenen vuoden

aikana muuttumaan oleellisesti, kun nuoret ikäluokat pienenevät ja osassa maakuntia pienenee myös työikäisen väestön osuus. Väestömuutos tapahtuu eritahtisesti ja määrällisesti eri tavoin maan eri osissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen hakeutumista. Järjestäjien laadukkaan toiminnan ja saavutettavuuden turvaamiseksi tehdään suunnitelma tulevalla hallituskaudella

Ei täydennettävää.

Lausuma 17

Hallitus varmistaa koulutuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminnan oppilas- ja opiskeluhuollon oikea-aikaisen saatavuuden turvaamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa jo valmisteluvaiheessa opiskeluhuollon yksilöllisten palvelujen siirtämiseksi hyvinvointialueiden vastuulle. Yhteistyön varmistamiseksi järjestettiin kunnille, hyvinvointialueille ja koulutuksen järjestäjille edustuksellisia tilaisuuksia, joissa tuettiin opiskeluhuollon yhdyspinnoilla tehtävää yhteistyötä eri toimijatahojen yhteistyönä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain tullessa voimaan järjestettiin striimattu tilaisuus, jossa muutoksesta ja sen edellyttämästä yhteistyöstä tiedotettiin STM:n, OKM:n, THL:n ja OPH:n osalta. Tilaisuudessa tiedotettiin mm. tiedonhallinnasta muuttuneessa tilanteessa toimivan tiedonsiirron ja yhteistyön näkökulmasta. Lisäksi Opetushallitus valmisteli opetussuunnitelmien perusteiden ja ammatillisen koulutuksen määräyksen opiskeluhuollon toteuttamisesta koulutuksen järjestäjien tueksi sekä tuotti tukimateriaalia sen toimeenpanemiseksi. Kevään 2023 aika Opetushallitus järjesti eri kouluasteille useita toimeenpanoa tukevia tilaisuuksia. Koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat on otettu käyttöön 1.8.2023.

Kurinpitosääntelyn muutosten vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan ja oppilashuollon palvelujen toimintaan HE 127/2021 vp – EV 9/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kurinpitosääntelyn muutosten vaikutuksia opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan sekä oppilashuollon palvelujen toimivuuteen tilanteessa, jossa oppilaalta tai opiskelijalta on evätty oikeus opetukseen, ja antaa siitä selvityksen sivistysvaliokunnaalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti syksyllä 2022 kurinpitosääntelyn muutosten vaikutusten arvioimiseksi kyselyn perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Kyselyn perusteella laadittu selvitys annettiin eduskunnan sivistysvaliokunnalle 20.12.2022. Lisäksi ministeriö järjesti yhdessä Opetushallituksen kanssa lakimuutoksiin liittyvää koulutusta keväällä 2023. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Oppivelvollisuuslain muuttaminen HE 54/2022 vp – EV 95/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että 17 vuotta täyttäneillä tulee olla mahdollisuus jäädä lasten perusopetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään lapsen kannalta parhaana ratkaisuna, ja että ehdotetun sääntelyn vaikutuksia 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten asemaan seurataan tarkasti ja ryhdytään mahdollisesti tarvittaviin lisätoimenpiteisiin lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisen varmistamiseksi.

Kyseinen oppivelvollisuuslain muutos on tullut voimaan 1.8.2022 alkaen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa edelleen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanoa vuosina 2021–2024. Seuranta kohdistuu muun muassa oppivelvollisten hakeutumiseen koulutukseen ja koulutukseen pääsyyn. Seurannan toteutuksesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus yhdessä.

Ministeriö saa tietoja 17 vuotta täyttäneistä oppivelvollisista perusopetuksessa ja heille päätettyjen erityisen tuen päätösten lukumääristä alueittain Opetushallinnon Vipunen-tietopalvelun ja Koski-tietovarannon tietojen avulla. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta saatujen tietojen mukaan 17-vuotiaiden lasten määrä perusopetuksen 9. vuosiluokalla on ollut yhteensä 279 oppilasta vuonna 2022 (Vipunen, 20.9.2022).

Edellä kerrottujen tietojen avulla 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten asemaa voidaan seurata tarkasti ja voidaan ryhtyä mahdollisesti tarvittaviin lisätoimenpiteisiin lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisen varmistamiseksi.

Perusopetuslain 26 pykälän muuttaminen HE 162/2022 vp – EV 128/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi oppilas- ja opiskeluhuollon palveluiden toimivuutta etenkin monialaisen yhteistyön näkökulmasta hyvinvointialueille siirron jälkeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut käsikirjan *perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen - Yhteisellä koulutiellä (2023:27).* Käsikirjassa kuvataan poissaoloja ilmiönä, määritellään teemaan liittyvät keskeiset käsitteet, avataan lainsäädäntöön ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulleita muutoksia sekä annetaan kansallisia suuntaviivoja poissaolojen ehkäisemiseen sekä suunnitelmalliseen seurantaan ja puuttumiseen. Poissaololuokituksiin liittyvällä ohjeistuksella on tarkoitus edistää poissaoloja koskevan luokittelun yhtenäistämistä valtakunnallisesti. Yhtenäinen tapa luokitella poissaoloja on edellytys kansalliselle tilastoinnille ja poissaolojen seuraamiselle kansallisella tasolla.